ग·सं·गि ॐ श्रीगणेशाय नमः बहुलाश्व उवाच कथं दधार भगवान् गिरिं गोवर्द्धनं परं उच्छिलिंध्रं यथा बा
१ लो हस्तेनैकेन लीलया १ परिपूर्णतमस्यापि श्रीकृष्णस्य महात्मनः नेत्रं चरित्रं दिव्यमद्भुतं
मुनिसत्तमः २ नारद उवाच वार्षिकं कृतकं राज्ञे वर्षासक्रावयेन तथा वलिं दद्युः प्रावृडंते गोपाः
सर्वे वृष्णीवल्ला ३ महेंद्रयागसंभारं वर्षं दृष्ट्वा कृपाहरिः नंदं पप्रच्छ सदसि वल्लभानां च शृण्वतां ४
श्रीभगवानुवाच कस्यापि पूजनं ह्येतत् किं फलं चास्य विद्यते ऐहलौकिकं वा वद त्वं तत्त्वतः पारलौ
किकं ५ नंद उवाच शक्रस्य पूजनं ह्येतत् भुक्तिमुक्तिकरं परं एतद्विना नरो भूमौ नाप्नोति न सुखि
क्वचित् ६ श्रीभगवानुवाच शक्रादयो देवगणाः सर्वं नो भुंजंति ते स्वर्गसुखं स्वकर्मभिः क्षि
संति ते मर्त्यपदं शुभ सेवनात्सेवनं विधिनं मुक्तिकारणं ७ सर्वं भवेद्धि परमेष्ठिनो वपतो वा तदा तु
काकोक्तिलानत् तत्वात्मनां तस्मात्परं कालमलं तमेवहि सदा बलिं वंशुधा विदुःपरे ८ तत
स्तमाश्रित्य स्वकर्मभिः परं भजेद्धरिं यज्ञपतिं सुरेश्वरं विसृज्य सर्वं मनसा कृते फले बुजेत्परं मोक्ष
मशेषेन वान्यथा ९ गोविप्रसाध्वग्निसुरांश्च स्थितिः पाधर्मस्य वयज्ञाधिपते विभूतयः थिस्येषु राम
चैतद्वि हरिं भजंतीये सदाल्विहा भुक्तभुक्तं भुंजंतीति १० सर्वस्यितो सोहरिवक्षसो गिरिगोवर्द्ध १

नोनाम गिरींद्रराजराट् समागतो सत्र पुलस्त्येन तत्समायद्दर्शनाज्जन्म पुनर्न विद्यते ११ संश
यो गोविप्रमुखान्मंहीड्रहातव्यमयैव वां सुपावनं ९ तन्मप्रियोम मखराज एव बहिर्न विद्यते छांति
नवा कुरु स्वबुद्धे १२ नारद उवाच तवोमयति मानंदो गोपेन्द्र कुलतिनो निविन् स्रतिप्रसन्नस्त्रीकृ
ष्णमाह नंदराय स्नागतो १३ नंद उवाच हे नंद मुने हे तात नत्वं साक्षात्ज्ञानशेवधिकोर्न्नेयापेन
विधिनाप्रजाद्देवदत्तत्वतः १४ श्रीभगवानुवाच स्मालिप्य गोमयेनापि गिरिराजसमु लधः स्व
धृत्वाथ सर्वसंभारं भक्तियुक्तो जितेन्द्रियः १५ सहस्रशीर्षमंत्रेण ह्यं स्नानं समाचरेत् गंगा
जलेन यमुनाजलेन विविदिअमहे १६ शुक्लगोदुग्धधाराभिस्ततः पंचामृतैर्गिरिं स्नापयित्वा
गंधपुष्पैः पुनः कृष्णाजलेनवै १७ वस्त्रं दिव्यं चनैवेद्यमानं सं सर्वतोधिकं माल्यालंकारनिव
वं धृत्वा दीपावलिं परं १८ ततः प्रदक्षिणां कुर्य्यात्ततः परं कृतांजलिपुटो भूत्वा स्थिरमवमु नमस्का
रेरयेत् १९ नमो वृंदावनांकाय तुभ्यं गोकुलमोलये पूर्णब्रह्मातपत्राय नमो गोवर्द्धना रं
यच २० पुष्पांजलिं ततः कुर्य्यान्नीराजनमतः परं घंटां कांस्यमृदंगादौ वादित्रैर्मधुरस्वनैः २१
वेदाहमेतं मंत्रेणावर्षान्नीराजनं समाचरेत् तत्समीपे चान्नकूटं कुर्य्यात्कृष्णसमन्वितः २२

ति
गलगलैमाबर्यासस्वद्धः

ग.सं.गि. कृवोलानांवनुषपिंपंचपंक्तिसमन्वितः तुलसीदलमिश्रैश्चश्रीगंगायमुनाजलैः २३ षट्पंचाश
२ नप्रातैर्भोगैर्वर्षोत्सवांसमाहितः ततोऽग्नीनद्विजान्सगान्नपूज्य गाः सुरान्गंधपुष्पकैः २४ भोजयि
त्वा द्विजवरा...न् सोगंधैर्विविधभोजनैः अन्येभ्यश्चाश्वपाकेभ्योदधिभोजनमुत्तमं २५ गोपीगोपाल
वृंदैश्चगावांनृत्यंचकारयेत् मंगलैर्जयशब्दैश्चकुर्याद्गोवर्धनोत्सवं २६ यत्रगोवर्धनोमासस्तत्रपू ना
जाविधिं...म् गोप्रमैयेगोधनःकार्यंतदाकारःपरोन्नतः २७ उष्णाक्षतैःलतापुष्पैरिषिकाभि
समन्वितः पूजनीयःसदाभक्तैर्गिरिगोवर्धनोभुवि २८ शिलासमानपुरंछिपादौतन्शिलांनयेत्
महीयाद्योविनास्वर्गांमहारौरवंव्रजेत् २९ शालिग्रामस्यदेवस्यसेवनंकारयेत्सदा पातकेनसपृश्य
तेवैपद्मपत्रेयथाजलं ३० गिरिराजशिलासेवांयःकरोतिद्विजोत्तमः सप्तद्वीपमहीतीर्थावगाहफ
लंभविश्वः ३१ गिरिराजमहापूजांवर्षेवर्षेकरोतियः इहसर्वसुखंभुक्त्वामुत्रमोक्षंसएयातिहि ३२
इतिश्रीगर्गाचार्यसंहितायांगिरिराजखंडेनारदबहुलाश्वसंवादेगिरिराजपूजावर्णनंनामप्रथमो
ध्यायः नारदउवाच श्रुत्वावचोनंदसुतस्यसाक्षाच्छ्रीनंदनंदनवराश्चपराव्रजेशाः मुदाह्यसत्ताः शम
र्वकृतंविहायप्रवर्क्रिरेश्रीगिरिराजपूजां १ लीलावलीमैथिलनंदराजसुतोससमानीयचरामकृष्णो २

यशोदया श्रीगिरिराजनाथं समाययौ गोगोसुतः प्रसन्नः २ नंदोपनंदो वृषभानुवर्य पुत्रैः [स्व]पौत्रैश्च
महाशनाभिः स[मा]मायवु श्रीगिरि[रा]राजपार्श्वं सर्वं समानीय वयस्य भारं ३ त्वरं समारुह्य महोन्नतं गा
जं विचित्रवर्णांघसेहमन्नं लेलं गोवर्धनांतं प्रययौ गयो गोगोः प्रारब्धैः प्राक्रसवप्रीवावथा ४ सह
सबालार्कपरिस्फुरद्युतिनारुसरा था सविकांशशालिगारोः सचीवदिव्यांवररत्नभूषणाव्यावभौचको
शीमसमशासमाकुला ५ समागते पार्श्वगातस्खलत्कुंतोराजनसारविकोटिसमाहृतेपरे सख्याविभांत
ललीता विशाखचंद्राननेचालितचालचामरे ६ एवं रमावविरजाच माधवी मायाच सख्या [illegible] पत्र
कुनंदिनी ह्यतिश्राद्धश्चैव तथाहि षोडशोशसख्यस्यता [illegible] यूथसुप्रागताः श्रीमिथिलानां किलको
शलानां तथा श्रुति नामृषिरूपकानां तथा लयोध्यापुरवासिनीनां रमा रवैकुंठनिवासिनीनां ८
नताद्रिवैकुंठनिवासिनीनां महाज्वलद्वीपनिवासिनीनां ध्रुवारि चलोकाचलवासिनीनां ९ समुद्रजा
महर्द्धि दिव्यगणात्र यागां मरिव्य वैमानिकतो विधीनां जालंधरीगांच समुद्रकं या वर्हिष्मतीनां सुतलस्थिती
नां १० तथाप्सरः सर्वफलीड्रजाना मासानां च यूथा व्रजवासिनीनां समाययुः श्रीगिरिराजपार्श्वं
स्खलत्कृता पादितावलिश्रद्धिताः ११ गोपाश्च [illegible] सैवा युवा[illegible]नः पीतांवरो स्मीकसुवर्हिमंडिताः

श्रीगौरगुंजावनमालिकाभिरंगैः समेतानवपल्लवैरगुमिः २२ कालोत्सवं शैलवरस्य सन्मुखात
गंगाधरो वृषककपर्दमंडलः कपालभस्मास्थिजभस्मभूषितः सर्पालिमालावलयैर्विभूषितः २३
धत्तूरभंगाविषपानविह्वलो हिमाद्रिपुत्रीसहितो गणावृतः श्रीहस्तनंदीश्वरमादिवाहनं समा
ययौ श्रीगिरिराजमंगलं २४ राजर्षिविप्रर्षिसुरर्षिवर्य्यसिद्धस्त्रयोगीश्वरहंसमुख्याः स्त्राजसुराद्या
दिदृक्षुर्दर्शनार्थं महसम्मोविप्रगणाः समेताः २५ गोवर्धनो रत्नशिलामयो भृत्स्वर्णादिशृंगैः प
वितः स्फुरद्भिः सन्नालिभिर्निर्झरसुंदरीभिर्धीभिः कृष्णांगकर्ण्ठराजन् २६ नैर्देवपालाकिल
मूर्त्तिमन्तः सोवायनामहाहिमाचलाद्याः नेमुर्गिरिं मंगलपारायन्ते गोवर्धनं रूपधरं गिरींद्रा २७
द्विजेश्च गोवर्धनदेवपूजनं कृत्वाच्युतोकं द्विजवह्निगोदुग्धं संपूज्य धृत्वाथ महाधनं वलिं गोपैः
दृष्टो श्रीगिरेर्वृद्धेश्वरः २८ नंदोपनंदैर्वृषभानुभिश्च गोपीजनैर्गोपगणैः प्रहर्षितैः गायद्भिरा
नर्त्तनवाद्यतत्परैस्त्वकारकृत्स्नो द्विवरप्रदक्षिणा २८ देवेषुवर्षत्सुचपुष्पवर्षं जनेषु वर्षत्सुचला
जसंघं रेजे महाराजराजाध्वरे ज्ञपेः गोवर्धनो नाम गिरींद्रराजराट् २९ कृत्स्नो दिव्यासाक्षाद्व्रजेशोल
मध्याद् त्वा तीह्रिधेकिलचान्यरूपं श्रीलोभिमिलोकानितिवारयन्शनैः जग्राम सर्वं कृत्वमंश्रकूटं ३०

गोपालगोपीगणगाहितेन सुरत्यानुरुत्स्व यं संवीक्ष्य गिरेः प्रभावं दानं वरं तत्र समुद्यतं तं सुविस्मिता
हर्षितमानसा सते २० ततो गिरिगोपा गिरिराजदेवं प्रदर्शितः [illegible] नीतानंदसुतेन सा
र्द्धं गोगोधनैर्वा किल बंधुवर्गैर्वृष्टिं समायान्नु दिने दिने कौ २१ तथास्तु चोक्त्वा गिरिराज
राज्ञो गोवर्धनो दिव्यवपुः दधानः किरीटकेयूरमनोहरांगः स्तोतानतत्रांतरधीयताद्रिराट् २२
नंदोपनंदा वृषभानवश्च स्वबलः सुचंद्रो वृषभानवश्च श्रीनंदराजश्च हरीश्च गोपाः गोप्यश्च
सर्वा निजगोधनैश्च २३ हित्वा स्वयोगेश्वरमित्थिमांग्रामिवादयस्मान्यजनाश्च सर्वे नत्वा
यमं पूज्य गिरिं प्रसन्ना स्वस्वं गृहं जग्मुरतिष्ठ्याच २४ श्रीकृष्णचंद्रस्य परं चरित्रं गिरीन्द्रराज
स्य महोत्सवं च मयातवाग्रे कथितं विचित्रं नृणां महापापहरं विचित्रं २५ इति श्रीमद्गर्गाचा
र्यसंहितायां श्रीगिरिराजखंडे नारदबहुलाश्वसंवादे महोत्सववर्णनं नाम तृतीयोऽध्यायः २
नारद उवाच अथ मन्नुपतेः श्रुत्वा तस्य यागस्य नाशनं गोवर्धनोत्सवं ज्ञात्वा कोपं चक्रे पुरं द
रः १ सांवर्तकं नाम गणं प्रलयं मुक्तबंधनं इंद्रो व्रजविनाशाय प्रेषयामास सत्वरं २ अथ
मेघगणाः क्रुद्धा धुन्वन्तश्चित्रवर्णिनः श्यामाभाः पीतभाः केचित् केचिच्च हरितप्रभाः ३ ॥

ग. सं. गि

४

इंद्रगोपनिभाः केचित्केचित्सिंदूरसंनिभाः केचित्कर्पूरसमधाभा नीलपंकजसुप्रभाः ४ हस्ति
तुल्यान्वारिबिंदून्ववर्षुस्ते महोद्भटाः हस्तिशुंडासमाभिश्च धाराभिश्च चलाचलाः ५ निपेतु
कोटिशश्चाद्रिकूटतुल्योपलाश्च खं वाताववुः प्रचंडाश्च क्षेपयंतस्तु नूनगृहान् ६ प्रचंडवज्र.
पातानां मेघानामंतकारिणां महाशब्दोभवद्भूमौ मेघचलेद्भयंकरः ७ ननादे तेन ब्रह्मांडं सप्त
सप्तलोकैर्बिलैः सह चिचलुर्दिग्गजास्तारा पतनद्भूखंडमंडले ८ भयभीता गोपमुख्या मकरंदागति
गोपवः शिरस्त्राणत्वान्पुत्रान्कृत्वा नंदमंदिरमापयुः ९ श्रीनंदमंदिरं गत्वा सबलं परमेश्वरं
ऊचुर्बद्धाञ्जलयः सर्वे भयार्त्ताः शरणं गताः १० रामराम महाबाहो कृष्णकृष्ण व्रजेश्वर पाहि पाहि
महाकष्टादिंद्रदत्ताच्छ्रितान् जनान् ११ हित्वेंद्रयागं त्वद्वाक्यात्कृतं गोवर्धनोत्सवं रुष्टशक्रे
प्रकुपिते कर्त्तव्यं किं वदास्मान् यह नारद उवाच व्याकुलं गोकुलं वीक्ष्य गोपीगोपालसंकुलं सगो
कुलं वीक्ष्य गोपी गोकुलेशो गोपालो हरिराकुलं १२ श्रीभगवानुवाच मा भैष्ट यातागिरि
दं सर्वैः परिकरैः सह वः रक्षां प्रहतो येन सर्वतो मखविधास्यति १४ नारद उवाच इत्युक्त्वा स्वजनैः
सार्द्धं मत्वा गोवर्धनं हरिः समुत्पाट्य दधाराद्रिं हस्तेनैकेन लीलया १५ यथोच्छिलींध्रं शिशु 8

रश्च मोगानः स्वउङ्करे शेव च पुष्करं गिरिं धत्वाच मोघ्यो व्रजराजनंदनकृपाकरो सोकरुणा
मयः प्रभुः १६ अथाह गोपान विश्वनाथ्रिमहितान्तमा च व्रजवल्लवश प्राप कर्मरेः सर्वधनै
स्मगोपरै व व्रजस्य भयं न किंचित् १७ इत्थं हरेर्वचः श्रुत्वा गोपा गोधनसंयुता: सकुटुंबोप
स्करैस्म विविशुः स्म श्रीगिरिस्तलं १८ वयस्या बालकाः सर्वे कृत्स्नो क्षासयला स्थानं स्थान्
लकुर्वान् उरवपंभान प्रचक्रिरे १९ जलौघेमागतं वीक्ष्य भगवानमद्रिरेरध: सुदर्शनं स्थास
यं मनसा साक्षाच्चकार ह २० कोटि सूर्येश्वमंडं उर्ध्वं चक्रं सुदर्शनं धारासंपातनिर्विघ्नं गिरेस्तव
स्रो यिल २० अथोद्भूतं गिरीशेषः कुंडली भूत सास्थितः रत्नोद्भूतः जलं सर्वं यथावेलामहोद
धौ २१ सप्ताहमजस्रमतां स्थिती गोवर्धनं धृतो हरिः पश्यंत्यः श्रीकृष्णं चंद्रचकोर स्वसं स्थिता २२
सन्नैमेराकं नानं समाहतमुर्वरः समेत्य क्रोधसंयुक्तो व्रजमंडलमावयौ २३ दूरान्निक्षेप व
ज्रं स्वं नंदगोपव्रजे यां सवा संभयामास वज्रस्य सवज्रं माधवो करे २४ भयभीतस्तदा शक्रः सां
वर्तकाशौ सह उद्रावसहस्रा देवैः पथे भासितं हताडितः २५ तदेवार्को दयो जातो गतामेघा
स्तान्ततः वातावपरता सपोन स्युत्रजताजलानृप २६ विपंकं भूतलं जातं निर्मलं खं च भूवह

चतुर्व्यूहः परिशिष्टस्य मुखमापुस्तु तत्परं २७ हरिर्गोष्ठान्तदा गोपान्निर्भयान्गिरिरितः स्वतः
नेतमाकृष्य निर्गच्छन्धारयामास सोऽद्रिमोजसा २८ इति वारणपाणिन्गोपान्गोवर्धनधरो हरीः
तद्दृढं च गोरभारं श्रद्धासत्ते भ्याम महामना २९ पतितात्तेन भारेण गोपबालाश्च निर्बलाः
करेणातानन्ना सुस्थाय प्रस्थाने ह्य वे वर्द्धि गिरिं ३० सर्वेषां पश्यतां तेषां कृष्णः स्थापयमास लील
या नंदेव गोपीगणतो गोपमुख्यो ऽभिसंपूज्य कृष्णं नृप नंदसूनुं गोधाश्च तानोघैर्दधिदुग्ध
भोगैर्जाल्ह्यापरं नेमुस्तमेव सर्वे ३१ नंदोपनोदानप्रोहिणी च बलस्य हि नंदमुख्याश्च वृकाः
श्चालिंगयन्कृष्णमपरद्बुधं नानि शुभाशिषस्तः मध्यानुर्जघ्नुर्गोपालाः ३२ संस्थाप्य तं गोपनवा
घतप्रयाः नृतं तस्माद्गनुयानंदं नंदनं श्याजस्त्रेवंश्च महात्मा सवृजौकसां हरिं गृहस्थलानमनो
रथं गताः ३३ नंदेश्च देवा वकृष्णप्रहर्षिताः पुष्पैः समेः सुन्दरवं दृश्च नोप्नेव जेगुर्यमः संगीतिहा
जंधाषिनागोगंधर्वसमन्वयादि विसिद्धसंघाः ३४ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां गिरिराजखं
डे नारदबहुलाश्वसंवादे गोवर्द्धनोद्धरणं नाम तृतीयोऽध्यायः ३ नारद उवाच अपरेद्यु
गतोः शाक्रः सर्वदेवैः समागतः गजमारोहि गीर्वाणैः सहसिपुत्रानामह १ इंद्र उवाच त्वं देव

त्र

५

स्वयं
देवः परमेश्वरः पूर्णः पुराणः पुरुषोत्तमोत्तमः परात्परस्त्वं प्रकृतेः परोहि मां पाहि पाहि प्रभुवते जगत्पते
२ दशावतारो भगवान् त्वमेव हि रक्षणाय धर्मगवां श्रुतीनां च अथ व्रजानां परिपूर्णतम कंसादिदैत्यौघवि
नाशनाय ३ त्वन्मायया मोहितचित्तवृत्तिर्मदोद्धतो हेलनमाजनेमां पितेव पुत्रं प्रभुपते क्षमस्व श्री
रेखे श जगन्निवास ४ ॐ नमो गोवर्द्धनोद्धरणाय गोविंदाय गोपीजननिवासाय गोकुलनिवासाय
गोपालाय गोकुलपतये गोपजनभर्त्रे गिरिराजोद्धर्त्रे करुणानिधये जगद्धितैजगन्मंगलाय ज
गन्निवासाय जगन्मोहनाय कोटिमन्मथाय वृषभानुसुतावराय श्रीनंदराजकुलदीपाय श्रीकृष्णा
य परिपूर्णतमाय त्वं असंख्य ब्रह्मांडपतये गोकुलधामाधिपतये स्वयं भगवते सवलाय ते
नमस्ते नमस्ते नारद उवाच इति शक्रकृतं स्तोत्रं प्रातरुत्थाय यः पठेत् सर्वसिद्धिर्भवेत्तस्य संकटान्न
भयं भवेत् १० इति स्तुत्वा हरिं देवं सर्वैर्देवगणैर्महः कृतांजलिपुटो नम्रः प्रणनाम पुनः पुनः ११
अथ गोवर्धने रम्ये सुरभिर्गोमुखाद्भुतः स्नापयामास गोपेशं दुग्धधाराभिरात्मनः १२ शुंडादंडैश्च
तुर्भिश्च घूर्णगात्रगजाप्रवारितैः श्रीकृष्णं स्नापयामास मत्तैरावततो गजः १३ कृष्णाभिषेकसंजाता गि
रिर्गोवर्धनो महान् द्रवीभूतो बहुद्राज्ञनद्हर्षान्नंदादितः सतः १४ प्रसन्नो भगवान् तस्मिन् कृत्वा ६८

वान् हलपंकजम् नकुलचिह्नं धिनं स्यात्तन्तीर्थे विधिमैथिल १५ ऐरावतस्य तत्रैवापादचिह्नं च
मुकुन्द पुरतः पादचिह्नानि बभूवुस्तत्र मैथिल १६ गंगाजलपातेन लक्ष्मणलोकेन मैथिल तेन
वैमानसी गंगा गिरौ जाता घनाधिपेति १७ सुरभेर्दुग्धधाराभिर्गोविन्दस्नानतो नृप जाता गोवि
दकुंडे हि महापापहरः परः १८ कदाचिन्नाम्नि तु दुग्धस्य साक्षादपि जलेषु च तत्र स्नात्वा नरः
साक्षाद्गोविंदपदमाप्नुयात् १९ दक्षिणे कृत्वा सहस्रं दत्त्वा बलिं तत्र गोवर्द्धनोपि जय
ध्वनिं कृत्वा सम्पूज्य विधिना ... पुनर्जन्म न विद्यते २० कृष्णाभिषेकस्य कथां शृणोति
यो दशाश्वमेधावभृथादिकं फलं प्राप्नोति राजेंद्र ... परं पदं याति परस्य वेधसः २१
इति श्रीगर्गाचार्यसंहितायां गिरिराजखंडे नारदबहुलाश्वसंवादे श्रीकृष्णाभिषेको नाम
चतुर्थोऽध्यायः ४ नारद उवाच एकदा सर्वगोपालाः गोपालानंदनंदनस्य च नृप वृषभास्यशिलां
धर्तुं समाहुः वैष्णवमागमिनं १ कंसप्रहितो बालः ... तेन ... नंदनंदने
महाबले २ ... शिखरं पुष्करं ... उच्छ्रितो ... बालो ... लीलया ३
[illegible] ४ [illegible] ६

धनु

स्यात्कंसाद्भिमामोपद्रित्वं न भाषसे गोपेषु चास्य वो भाति विदर्वेन कलिर्भवेत् ५ नारद उवाच
श्रुत्वा गोपालवचनं यशोदा भयविह्वला नंदराजं तथा चाह गोपान् गोपवधूर्तिनान् ६ नंदउ
वाच गर्गस्य वाक्यं हे गोपाः वदिष्यामि समाहिताः येन गोपगणा यूयं भवता सुगतव्यथाः ८
ककारः कमलाकांतः अकारो राम इत्यपि षकारः षड्गुणासंपतिः श्वेतद्वीपनिवासकृत् ९ णका
रो नरसिंहोऽयमकारो ह्यक्षरोऽग्निभुक् विसर्गो च तथा ह्येतौ नरनारायणावृषी १० संप्रलीना
स्य षट्पूर्णाय स्मिन् परात्मसमहात्मनि परिपूर्णतमे साक्षात्तेन कृष्णः प्रकीर्तितः ११ शुक्लो रक्तस्त
था पीतः वर्णोस्यानुयुगं धृतः द्वापरान्ते कलेरादौ बालोयं कृष्णतां गतः १२ तस्मात्कृष्ण इति ख्यातो
नाम्नायं मम नंदनः वशावस्थेद्विपागीतितदेवश्चितत्वहि १३ तस्मिन्पश्येषतेनापि वासुदेव इ
ति स्मृतः रुषभानुसुताधारोमायाजाकीर्तिमंदिरे १४ तस्यां पतिस्त्वं साक्षात्तेन राधापतिः स्मृतः
परिपूर्णतमः साक्षाच्छ्रीकृष्णो भगवान् स्वयं १५ असंख्यब्रह्मांडपतिर्गोलोके धाम्नि राजते सो
यं तव शिशुर्जातो भारावतारणाय च १६ कंसादीनां वधार्थाय भक्तानां रक्षणाय च अनंतान्य
स्य नामानि वेदगुह्यानि भारत १७ लीलाभिश्च भविष्यंति तत्कर्मसु न विस्मयः इति श्रुत्वास्य

ये गोपाः सेरहं नन्दकोऽस्म्यहं १९ वेदवाक्यप्रमाणं च श्रीमान् हिमहितले गोपा ऊचुः यस्मात्तस्मा
वृन्दे गर्गाचार्यो महामुनिः नन्दगोपो नाम वा रागीनाहूतावास्वयमात्मया २० स्वगेहे नामकरणं
भवता न कृतं विभो नवचैतान् पूर्णानितिर्गृहस्य सर्वं गेहेऽपि यत् २१ नारद उवाच एवं वदन्तं तं गो
पाः निर्गतानां नन्दमन्दिरात् वृषभानुर्गतं च गमु सार्धपूरितविग्रहः २१ वृषभानुवरं साक्षान्नंद
राजं महायशं प्राहुर्गोपगणाः सर्वे ज्ञाते संभ्रमन्विताः २२ गोपा ऊचुः वृषभानुवर त्वं वै ज्ञाति
पं श्रेष्ठो महामतिः नन्दराज ज्ञाते गोपेश्वर भूपते २४ वृषभानुरुवाच को हि वा नन्दराजस्य ज्ञाते
ते संत्यजाम्यहं गोपश्रेष्ठो ज्ञातिकुम्भे दानं दत्ताजो मम प्रियः २५ गोपा ऊचुः नवैत्त्व जामितं राजनन्त
आगमस्त्वां ब्रुवितो कामः त्वदङ्गेहे वर्तते कन्या ह्याहाह्वायगणाम हत्प्रमते २६ भवता ज्ञानिमुख्येन प्रदत्तामे र
शालिनी नन्दना वरमुख्याय किल्बिषं न च विद्यते २७ अथ त्वां ज्ञातिसंभ्रुष्टं पृथकमन्यामहे वयं
ज्ञाते शीघ्रं नन्दराजं त्यज त्यज महामते २८ वृषभानुरुवाच गर्गाचार्यो महायोगी याविद्यास्विह भाषितः
यन्नगोपवराणां पूर्वं भवतां शृणुत मे यथा २९ श्रीमं ब्रह्माण्ड घातिगोलोकेशः परात्परः तस्मात्तव
वरो नास्ति जानीते नन्दगेहे स्थितम् ३० भुवो भारावतारापकं कंसादीनां वधाय च ब्रह्मणा प्रार्थितः

सुस्रो व भूव जगतीतले ३१ श्रीकृष्णपट्टराज्ञी या गोलोके राधिकाभिधा अस्मद्गृहे सापि संजाता त्वं न
जानासि तां परां ३२ अहं न कारयिष्यामि विवाहमनयोर्नृप तयोर्विवाहो भविता भांडीरे यमुना ५
तटे ३३ वृंदावनसमीपे च निर्जने सुंदरस्थले परमेष्ठी समागत्य विवाहं कारयिष्यति ३४
तस्माद्राधां गोपवर विद्धि सुंदरीं परस्य वै लोकचूडामणेः साक्षाद्वासि गोलोकमंदिरे ३५
यूयं सर्वेपि गोपाला गोलोकादागता भुवि तथा गोपीगणा गावो गोलोकाद्राधिकेच्छया ३६
एवमुक्त्वा गते साक्षाद्गर्गाचार्ये महामुनिः तद्दिनाद्य राधायां संदेहं न करोम्यहं ३७ वेदवा
क्यं वृद्धवचः प्रमाणं हि महीतले इति वः कथितं गोपाः किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ३८ इति श्रीमद्ग
र्गाचार्यसंहितायां मिथिलाखंडे नारदबहुलाश्वसंवादे गोपीविवादो नाम पंचमोध्यायः ५
नारद उवाच वृषभानुवरस्येदं वचः श्रुत्वा व्रजौकसः एव ऊचुः संतिगता विस्मिता मुक्तसंश
याः १ गोप्य ऊचुः समीचीनं वचो राजन्राधेयं तु हरिप्रिया तत्प्रभावेन ते शीर्षं वैभवं दृश्य
ते भुवि २ सहस्रशो गावो ग्रामा नानाकोटिशोश्वाश्च चंचलाः रथाश्चेद्वधिपाभासि विताकाको
टिसःश्रमा ३ कोटिशाकोटिशो गावो हेमरत्नमनोहरा मंदिराणि विचित्राणि रत्नानि वि

विधानि च ४ सर्वे सौख्यं भोजनाद्यं हि पश्यते नवं सांप्रतं कंसोपि धर्षितो जातो ह्यस्मात्तेन बलमद्भुतं ५
कान्यकुब्जपतेः साक्षादलं दत्तं नरपस्य च नामानां त्वं महावीरः कुबेर इव कोशवान् ६ त्वत्समं वैभवं ना
स्ति नंदराजगेहे क्वचित् क्वचिद्बलो नंदराज्ञो गोपतिर्दीनमानसः ७ यदि नंदसुतः साक्षात्परिपूर्ण
तमो हरिः सर्वेषां पश्यतां नस्त्वं परीक्षां कारय प्रभो ८ नारद उवाच तेषां वाक्यं ततः श्रुत्वा वृषभा
नुर्वरो महान् चकार नंदराजस्य वैभवस्य परीक्षणं ९ कोटिकौमानि मुक्तानां स्थूलानां मै
थिलेश्वर एकायां मुक्ताश्च कोटिमौल्याः स्फुरत्प्रभाः १० निधाय तानि पात्रेषु वृषभानुः
कुशलैर्जनैः प्रेषयामास नंदाय सर्वेषां पश्यतां नृप ११ नंदराजसभां गत्वा चरणानां कुशलाः भृशं
निधाय तां सपात्राणि नंदमाहुः शुभाशयैः १२ वृषभानोर्वचः विवाहे कन्यायास्तवकं जनेत्रा को दत्तवि
वस्तूनि स्वात्मीयानां विज्ञाय राधां वृषभानुसुतां चैव विवाहं सुचिरं विचिन्त्य च १३ नवां गजं स्थिम
नं गामारुह्य गोवर्धनोद्धारकः सुमुद्रवं संवीक्ष्य वा स्मान वृषभानुवरैः संप्रेषयामास विस्मो
पनः प्रभो १४ वामपार्श्वे भवं गाय दर्वं मुक्ताफलानां निवयं गहागा स्नान कन्यार्थमलं वदे हि से
या हि वा मत्कुललज्जा प्रसिद्धिः १५ नारद उवाच दिष्ट्या दिव्यं परं नंदो विस्मितोपि विचारयन् ८

प्रभुंप्रशोदंततुल्यंनीत्वाचांतःपुरंययौः १६ चिरंध्यात्वातदानंदोयशोदावचप्राह्विनी एतन्मुक्ता
समानंतुद्रव्यंनास्तिगृहेमम १७ लोकलज्जागतासर्वाह्यस्याश्चिद्दुःखेनवः किंकर्त्तव्यंतत्प्रतिवक्त
श्रीकृष्णोह्यहकर्मसि सा १८ ततोवायत्रगृहंगोपस्यात्स्कार्थेनधनागतं एवंचिंतयतस्तस्यनंदस्य
व्यवसायतः १९ अलक्ष्यागतस्तत्रभगवान्वृजिनार्दनः नीत्वाराममतंतेषुवह्निक्षेत्रेषुसर्वशः २०
मुक्ताफलानिचैकैकंप्रक्षिप्तस्यकरेणवै यथाबीजानिवान्यानांक्षेत्रेषुकृषिवल्लः २१ अथनंद
गोपगणायत्रमालिकानिवयंततः प्रातर्न्यस्तंवत्सम्पदेहंचक्रमामहः २२ नंदउवाच नास्तिए
वंयत्तममातंतजातिपिन्यूनतांगतं: अहोकलंकोभविताज्ञातिषुस्वेषुसर्वतः २३ अथवाक्रीडनार्थेहि
ननकृष्णोगृहीतवान् वत्सदेवायवामल्लावापश्रीनमानसः २४ नारदउवाच इत्थंविचार्यनंदो
विकृष्यपुत्रमादरं पृष्टवान्भगवान्नंदंप्राहगोवर्धनोद्धरः २५ श्रीभगवानुवाच कृषीवलाव
यंगोपसर्वबीजप्ररोहकाः देवमुक्तापबीजानिविधिकीर्णंकृतवानहं २६ नारदउवाच श्रुत्वाथसा
त्मजेनोक्तंतंनिर्भर्त्स्याव्रजेश्वरः नानिनत्तुंतानिहित्तंनदलेत्वंसजगामह २७ ततमुक्ताफलानांतुसा

स्थितं सनत्शः सुभाः दृश्यन्ते दीर्घवपुषो हरित्वालवमोभिताः २८ मुक्तानां लवकानां तु
कोटिशः कोटिमोन्नृपः संख्या विलंघितारेजुर्ज्योतीवीवनभस्तले २९ नराणि हर्षितो नंदो
ज्ञात्वा कृष्णोपरान्तरं मुक्ताफलानि दिव्यानि शुर्ध्वं स्थूलसमानि च ३० तेषां तु कोटिभारा
णि विधाय सकटेषु च ददौ तेभ्यो गोपालेभ्यो नंदराजो वृतेश्वरः ३१ ते गृहीत्वा घनमं
वे वृषभानुपुरं गताः सर्वेषां वृषभानूनां नंदवैभवमं वृष्णगुरुन्नृपः ३२ नराणि विस्मितो सर्वे ज्ञा
त्वा नंदसुतं हरिं वृषभानुवरं ने मुक्तिः मदेहा वृज्जौकसः ३३ राधा हरेः प्रियां ज्ञात्वा राधा
वाक्ष प्रियो हरिः ज्ञात्वा व्रजजनैः सर्वैः नहि मानमैथिलेश्वरः ३४ मुक्ताक्षेपः कृतो येन हरि
णा नंदसूनुना मुक्तासरोवरस्तत्र जातो मैथिल तीर्थराट् ३५ एकं मुक्ताफलं यस्तु वि
स तन्नत्र करोति यः लक्षमुक्तादानफलं संप्राप्नोति न संशयः ३६ एवं ते कथितो राजन्
नु गिरिराज महोत्सवः भुक्ति मुक्ति प्रदो नृणां किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ३७ इति श्रीमद्गर्गा
चार्यसंहितायां गिरिराजखण्डे नारदबहुलाश्वसंवादे मुक्तासरोवरवर्णनं नाम षष्ठोऽध्यायः ६

बहुलाश्वउवाच कतिमुख्यानितीर्थानिगिरीराजेमहात्मने एतद्ब्रूहिमहायोगिनसाक्षा
त्वंदिव्यदर्शनः १ नारदउवाच राजन्गोवर्धनःसर्वःसर्वतीर्थवरस्मृतः वृंदावनंचगोलो
लोकेमुकुटंदैवपूजितः २ गोपगोपीगवांरक्षाप्रदःकृष्णप्रियोपरः पूर्णब्रह्मातपत्रोयस्त
स्मात्तीर्थवरोभवत् ३ इंद्रयागंविनिर्भर्त्स्यसर्वैर्निजजनैसह पक्वान्नंसमारेभेभगवान्
भुवनेश्वरः ४ परिपूर्णतमःसाक्षात्श्रीकृष्णोभगवान्स्वयं स्वसंख्यावृक्षांरपतिर्गोलो
केशःपरात्परः ५ यस्मिन्स्थितःसदाक्रीडामर्भकैःसहमैथिल करोतितस्यमहात्म्यं
वक्तुंनालंचतुर्मुखः ६ यत्रैवमानसीगंगामहापापौघनाशिनी गोविंदकुंडोविमलःशुभ
श्चंद्रसरोवरः ७ राधाकुंडःकृष्णकुंडोललिताकुंडएवच गोपालकुंडस्तत्रैवकुसुमाकर
एवच ८ श्रीकृष्णमौलिसंस्पर्शान्मौलिचिह्नाशिलाभवत् तस्यदर्शनमात्रेणदेवमौ
लिर्भवेज्जनः ९ यस्यांशिलायांकृष्णेनचित्राणिलिखितानिच अद्यापिचित्रितापुण्या
नाम्नाचित्रशिलागिरौ १० यांशिलामर्भकैःकृष्णोवादयन्क्रीडनेरतः वादिनीशाशिला
जातामहापापविनाशिनी ११ तत्रश्रीकृष्णचंद्रेणगोपालैःसहमैथिलः कृष्णाकंदुकक्री
डातत्रैवकंदुकंस्मृतं १२ इंद्रासनंक्रपदंयातितत्वाब्रह्मपदंस्वतन् विलुंठन्प्रयत्नमा

ग.सं.मि. माक्षाद्धिष्णुपदंव्रजेत् १३ गोपानामृक्षिमिहोयत्रचोरयामासमाधवः ॐह्मीहंनामतत्र
१० तीर्थंमहापापहरंगिरौ १४ तत्रैकदाविदधिविक्रियार्थंविनिर्गतागोपवधूसमूहः सुला
वण्यानूपुरशब्दमात्रद्योधनस्मार्गमनंगमोहि १५ वंशीधरोवेत्रधरोगोपैःपुरस्कृतासांवि
निधायपादं मस्तकारादनवतापदानंदहित्तिगोपीनिजगारमार्गे १६ गोपवधुः वक्रस्त्वम
वासिममआस्थितःपथिगोपाभकैर्गौरमलंपटोभग्नः मात्रावपित्रासहकारयामोवस्त्राद्धवंधं
किलत्कंसवंधने १७ श्रीभगवानुवाच कंसंहनिष्यामिमहोग्रदंडंसवांधवंभसपथोगवांच
एवंकरिष्यामियदापुरेचलालनंदानिमहाहंगिरिराजभूमे १८ नारदउवाच इत्युक्तोदधिपा
त्रमिताबालेनीत्वापृथक्पृथक् भूपृष्टेपातयामासमानंदनंनंदनंदनः १९ ग्रहाएकंबपरंत्या ६८
निर्भयोनंदनंदनंदनः निरंकुशोमाधवस्तिवावनेवीरःस्वबलः २० बुवामहेयशोदायेनंदायवकि
लामुवे एवंवदंत्यस्तागोप्योमस्मिताःस्वयपुर्गृहान् २१ नीपपालासपत्राशांकृत्वाद्रोणा
निमाधव जघासबालकैःसार्द्धंपिच्छिलानिदधीनिव २२ द्रोणाकाराशिलाबभूवुःपत्राणि
साक्षिनांतथा तत्क्षेत्रंचमहापुण्यंद्रोणाख्यंनामनृपेश्वरः २३ येदधिदानंतत्रकृत्वापीत्वायत्र
घृतंदधि नमस्कुर्यात्जनःसाम्यगोलोकान्च्युतिर्भवेत् २४ नेचेस्त्राच्छाघयंत्रैवरसीनाम राम
१०

न्माधवाभिकैः तत्र तीर्थं लौकिकं च जातं पापप्रणाशनं २५ कादंबखंडतीर्थं च लीलाकुंडं
हरेस्तथा तस्य दर्शनमात्रेण नरो नारायणो भवेत् २६ यत्रैव राधया रामे शृंगारो कारि मैथि
ल तत्र गोवर्धने जातं स्थानं शृंगारमंडलं २७ येन रूपेण कृष्णेन धृतो गोवर्धनो गिरिः तद्रू
पं विद्यते तत्र नृप शृंगारमंडले २८ अब्दाः चतुःसहस्राणि तथा चैव शतानि च गतास्तत्र क
लेरादौ क्षेत्रे शृंगारमंडले २९ गिरिराजगुहामध्यात् सर्वेषां पश्यतां नृप स्वतः सिद्धं च तद्रू
पं हरेः प्रादुर्भविष्यति ३० श्रीनाथं देवदमनं वदिष्यति महाजनाः गिरिराजगिरौ राजन्
सदा लीलां करोति यः ३१ ये करिष्यंति नेत्राभ्यां तस्य रूपस्य दर्शनं ते कृतार्था भविष्यंति
मैथिलेंद्र कलौ जनाः ३२ जगन्नाथो रंगनाथो द्वारिकानाथ एव च बद्रीकानाथश्चतुष्कोण
भारतस्यापि वर्तते ३३ मध्ये गोवर्धनस्यापि नाथोयं पर्वते नृप पवित्रे भारते वर्षे पंचनाथाः
प्रकीर्तिताः ३४ सद्धर्ममंडपस्तंभा आर्त्तत्राणपरायणाः तेषां तु दर्शनं कृत्वा नरो नारायणो भवेत्
३५ चतुर्णां भुवि नाथानां कृत्वा यात्रां नरः शुचिः न पश्येद्देवदमनं स न यात्राफलं लभेत् ३६
श्रीनाथं देवदमनं पश्येद्गोवर्द्धने गिरौ चतुर्णां भुवि नाथानां यात्रायाः फलमाप्नुयात् ३७

देवावर्तमुखे भक्तपादचिह्नानि यत्र वै नत्वा नरः पापी वैकुंठं याति मैथिल २८ हस्तचिह्नं पा
रं चिह्नं श्रीकृष्णस्य महात्मनः दृष्ट्वा नत्वा नरः कश्चित्साक्षात्कृष्णपदं व्रजेत् २९ एतानि दि
व्यतीर्थानि कुंडान्यायतनानि च गंगानि गिरिराजस्य किं भूयः श्रोतुमिच्छसि ३० इति श्रीमद्ग
र्गाचार्यसंहितायां गिरिराजखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादे गिरिराजवर्णनं नाम सप्तमोध्यायः ७
बहुलाश्व उवाच केषु केषु च तद्देशेषु किं किं तीर्थं समाश्रितं वद देव महाभाग त्वं परावरवित्त
मः १ नारद उवाच यत्र क्षितिपतिश्रेष्ठ ह्रियात्तत्त्वं परमं विदुः गोलोकागतस्यांगं च गिरिराजस्य
मैथिल २ यथा सर्वगतं ब्रह्म सर्वांगानि च तस्य वै विभूतेर्भागश्चात्र तथा वक्ष्यामि मैथिल ३
शृंगारमंडलस्याधो मुखं गोवर्धनस्य च यत्रान्नकूटं भगवान् कृतवान् व्रजवासिभिः ४ ने
त्रे वै मानसीगंगा नासा चंद्रसरोवरः गोपालकुंडस्त्वधरो चिबुकं तत्कुसुमाकरः ५ मौलिचि
ह्नशिला तस्य ललाटं विद्धि मैथिल शिरश्चित्रशिला तस्य ग्रीवा वै वादिनी शिला ६ कां
दुकं पार्श्वयुग्मं स्यात् हंसश्चिह्नं कटिः स्मृता द्रोणतीर्थं पृष्ठदेशे लौकिकं चोदरे स्मृतं ७ कदंब
खंडमुरसि जीवः शृंगारमंडले श्रीकृष्णपादचिह्नं तु मनस्तस्य महात्मनः ८ हस्तचिह्नं ११

द्वि:

तथावृषिरेणावनपदेपरः सुरभीपादचिन्हेतुचित्रलस्यमहात्मनः ९ पुच्छकुंडंतथापुच्छंवत्स
कुंडंबलंस्मृतं रुद्रकुंडंतथाकोथंकामंशक्रसरोवरं १० कुबेरतीर्थंचायोगाब्रह्मतीर्थंप्रम
न्नता यमतीर्थेलहंकारंचंद्रतीर्थंपुराविदः ११ एवंमयानितीर्थानिगिरिराजस्यमैथिलः
कथितानिमयातुभ्यंसर्वपापहराणिच १२ गिरिराजविभूतीयःशृणोतिनरोत्तमः स
गच्छद्धामपरंगोलोकंयोगीदुर्लभं १३ समुत्थितोसौहरिवक्षसोगिरिर्गोवर्धनोनामगि
रिराजराट् समागतोह्यत्रपुलस्त्यतेजसायद्दर्शनाज्जन्मपुनर्नविद्यते १४ इतिश्रीग
र्गसंहितायांगिरिराजखंडे श्रीनारदबहुलाश्वसंवादेगिरिराजविभूतिवर्णनंनाम
सप्तमोध्याय ७ बहुलाश्वउवाच अहोगोवर्धनःसाक्षाद्गिरिराजोहरिप्रियः तत्समा
नंनतीर्थंहिविद्यतेभूतलेदिवि १ कस्माद्बभूवश्रीकृष्णवक्षसोयंगिरीश्वरः एवंवदम
हाबुद्धेत्वंसाक्षाद्धीमानमः २ नारदउवाच गोलोकोत्पत्तिवृत्तांतंशृणुराजन्महामते
चतुःपदार्थदंनृणांमाधवलीलासमन्वितं ३ अनादिरात्मापुरुषोनिर्गुणःप्रकृतेःपरः
परिपूर्णतमःसाक्षाच्छ्रीकृष्णोभगवान्स्वयं ४ प्रत्यग्धामास्वयंज्योतिरमायोनिरंतरः

पन्नकालः कालपत्नाः भीष्मद्रोणधाममानिनां ५ गतेन्नप्रभवेन्साधानमहिस्त्रग्रशाः कु
न लैः नविशंतिद्येचिद्राजन्मनश्चितामतिर्महं ६ स्वधामित्रक्षमाकारमिच्छयाविरची
करत् प्रथमंयां नविरुद्धेयाविशांश्चताशहद्रुपुः ७ नदुर्लभेगमहालोकोगोलोकोकवदि लो
तः यंप्राप्यभक्तिसंयुक्तः पुनरावर्त्तनेनहि ८ असंख्यब्रह्मांडपतिर्गोलोकाधिपतेः प्रभोः
पुनः पादाब्जसंभूतागंगात्रिपथगामिनी ९ पुनर्वामांसतस्तस्यकृष्णाभूत्सरितांवरा रेजेऽष्टं
गारकुसुमैर्यथात्मिराममुद्रिकानृप १० श्रीकंठमंडलेयस्यांहेमरत्नसमन्वितं नानाशृंगा
रपटलैर्गुत्स्यांभंगोद्धोहरेप्रभोः ११ सभायांगरुणवीथ्यांमंडितेः परिवेष्टितेः वसंतःमाधु
र्य्यधरः कूजत्कोकिलसारसः १२ मयूरैः षट्पदैर्व्याप्तापारामिपरिमिलितः जानोनिकुंजोत्तं
जंघाभ्यांश्रीकृष्णस्यमहात्मनः १३ वृंदवनेचजानुभ्यांराजन्सर्ववनोत्तमं लीलासरोवरःसाक्षा
द्रूपाभ्यांपरमात्मनः १४ कटिदेशात्स्वर्णभूमिःदिव्यारत्नखचितप्रभाः उदरोरोमराजिभ्यःमा
धव्याविस्तृतालता १५ नानापक्षगणैर्व्याप्ताध्व[illegible]नद्भ्रमरभूषिताः सपुष्पफलभारैश्च नताः
शानकुलजाश्च १६ श्रीनाभिपंकजात्तस्यपंकजानिमहामुने स्वरःमुहुर्विलोक्यस्यतानि राम
२४
२२

रेजुरितमतः १७ त्रिवलित्रांतनेवापुर्मंदगाम्पतिप्रीतलैः पत्रेरेखाश्च भाजानामधुरा
धूरिकापुरी १८ भुजाभ्यांश्री हरेर्जाता श्रीदामाद्य पालकाः नंदाख्यमगोवंधाभ्यामुपनं
दकादयस्तः १९ श्रीकृष्णस्यचबाहुभ्यांसर्वेषट्वृषभानवः कृष्णरोमसमुद्भूताः सर्वेगोप
गणास्तथ २० श्रीकृष्णमनसोगावोवृषधर्मधुरंधराः बुद्धिर्द्रेवमगुल्मानिवमूर्वुमैथिले
श्वरः २१ तद्वामांशात्समुद्भूतंगौरतेजःस्फुरत्प्रभं लीलाश्रीर्भूश्चविरजातस्माज्जाता
हरेःप्रियाः २२ लीलावतीप्रियानस्यतांराधांतुविदुःपरे श्रीराधायाभुजाभ्यांतुविशाखाल
लीतामकी २३ सहचर्यस्तथाराधारोमोद्भवास्तथ एवंगोलोकरचनांचकार
मधुसूदनः २४ विधायसर्वंनिजलोकमित्थंश्रीराधयातत्रुसराजराजते असंख्यलोकाधि
पतिःपरात्मापरात्परेशःपरिपूर्णादेव २५ नेत्रकटाक्षैर्दरहासमंडलेस्फुरत्कुंडलान्नपुरस
द्ध्मंकले मुष्टेश्चमुक्ताफलदामजालनंश्रवृद्धहृद्धिंडुविराजितांगता २६ श्रीमाधवीना
मुविलासलीलास्वनश्रवत्मकरंदशांघितैर्मृदंगतालध्वनिवेणुनादितेसुकंठगीतादिमनो
हरेपरे २७ श्रीसुंदरीरासरमेमनोरमेमध्यस्थितंकोटिमनोज्ञमोहनं जगाद राधापति
मूर्जपाणिराकृत्वाकटाक्षंरसदानदक्षं २८ राधोवाच यदिरामेप्रसन्नोसिमन्ममप्रेमणा

जानत्येव तदाहं प्रार्थनां त्वन्नः करोमि मनसोत्थितां २८ श्रीभगवानुवाच इच्छां वरय वामो
रु यत्ते मनसि वर्त्तते न देयं यदि यत्तुभ्यं मया प्रदास्यामि तत्प्रिये २९ श्रीराधोवाच वृंदावने दि
व्या निकुंजपार्श्वे रुस्मातटे रासमंडपयोग्यं रहःस्थलं त्वं कुरु तावन्मनोज्ञं मनोरथं मे जनदेवदे
व ३१ नारद उवाच तथास्तु चोक्त्वा भगवान् रहोयोग्यं विचिंतयन् नेत्राभ्यां पंकजाभ्यां तु हृद
ये स्वे ददर्श ह ३२ तदैव कृष्णहृदयात् ज्योतिःपुंजः समुपस्थितः निर्गतं समुज्ज्वलं तेजोनुरागस्येव
चांकुरं ३३ पतितं रासभूमौ तत् वृद्धं पर्वताकृतिः रत्नधातुमयं दिव्यं सुनिर्झरदरीवृतं ३४
कदंबबकुलाशोकलताजालमनोहरं मंदारकुंदवृंदाढ्यं सुपक्षिगणसंकुलं ३५ क्ष
णमात्रेण वै देहलक्षयोजनविस्तृतं ऊर्द्धं समुन्नतं जातं पंचाशत्कोटियोजनं ३६ क
रोद्दुबस्थितं शाश्वत् पंचाशत्कोटिविस्तृतं स्वयंभूतं नरपतिं तं वर्धन्तं मनसोत्सुकं कोलाहले
न दाजाते गोलोके भयविह्वले ३७ वीक्ष्योत्थाय हरिः साक्षात् हस्तेनाश्रुतताडनं किं वर्धसे
मो प्रछिन्नं लोकमाच्छाद्य तिष्ठति ३८ किं वा न चैनं वसितुं तं कुंजानि मकरोद्धरिः संवीक्ष्य तं
गिरीवरं प्रसन्ना भगवत्प्रिया ३९ तस्मिन् रहःस्थले राजन् राजहरि राधया सह सोयं गिरी
वरं साक्षाद्गोलोकान् संगतोदितः ४० सर्वतीर्थमयः श्यामः घनश्याम सुरप्रियः भा ११

रत्नालयश्चामारिक्षिश्रात्मसत्तीर्थकमध्यतः ४२ गोवर्धनोऽञ्जनागेभ्यस्तस्माद्दुर्गाणिवलासपूर
प्यतस्तेनसमानीतोभारतेव्रजमंडले ४२ वेदेहतस्यागमनंमयातुभ्यंमयोदितं धर्माणु
रागर्द्धिलमस्तुकोपंतयाविधानंभविताभुवोवा क्षितिंस्पृशापंमुनिनापरेशोदृशाग्राम
आयातिदेशोसयार्थे ४४ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायांगिरिराजखंडेनारदवहुलाश्व
संवादेगिरिराज्योत्पत्तिवर्णनंनाम नवमोध्यायः ९ नारदउवाचः अत्रैवोदाहरंतीममि
तिहासंपुरातनंयस्यश्रवणमात्रेण महापापंप्रणश्यति १ विजयोब्राह्मणःकश्चित्गौत
मीतीरवासकृत् आययौस्वमृणंनेतुंमथुरांपापनाशिनीं २ कृत्वाकार्यंगृहंगच्छन्गोवर्ध
नतटेगतः वर्तुलंतत्रपाषाणंचैकंजग्राहमेपिल ३ शनैःशनैर्वनोद्देशान्निर्गतोव्रजमंड
लात् सपुरददर्शायांतंराक्षसंघोररूपिणम् ४ हृद्येवमुखंयस्यत्रयोपादाभुजात्र
यः हस्तत्रयोचयस्यूलोष्ठोनासाहस्तसमुन्नता ५ सप्तहस्तललल्लजिह्वःकंटकाभाहतनू
रुहा रक्ताक्षोवक्रदंष्ट्रोसौदीर्घदंतावरक्षोभयंकरा ६ तंदृष्ट्वाब्राह्मणोराजन्वकंपितोभयवोमर्सं
नत्रश्चितोभूदुरितोनसमर्थःपलायितुं ७ एतस्मोधुधुरंशदंष्ट्र्त्वाचालितुभुविस्थितः आयवा
सन्मुखोराजन्ब्राह्मणायास्मितस्यच ८ गिरिराजोद्भवेनाशोपाषाणेनजघानतं गि

रिराजशिलास्पर्शात्त्वत्कामोक्षमाक्षंमीवनुं ९ पद्मपत्रविशालाक्षः श्यामसुंदरविग्रहः
वनमालीपीतवासामुकुटीकुंडलान्वितः १० वंशीधरोवेत्रहस्तःकामदेववरापरः भक्ता
कृतांजलिर्विप्रप्रणानाम पुनः पुनः ११ सिंदुरुवाच धन्यस्त्वंब्राह्मणश्रेष्ठःपरित्राणपरा
यण त्वयाविमोचितोहंवैराहम त्वाम्महामुने १२ पाषाणस्पर्शमात्रेणाकल्याणां
मेवभूवह नकोपिमांमोचयितुंसमर्थोवित्वायाविना १३ ब्राह्मणोवाच विस्मित
लववाक्येहंनत्वांमोचयितुंक्षमः फलंपाषाणस्पर्शोपिनजानेवदसुव्रतः १४ सिंदु
रुवाच गिरिराजोहरेरूपः श्रीमान्गोवर्धनोगिरि नस्यस्पर्शमात्रेणानश्यानिकृता
र्थतां १५ गंधमाधनयात्रायांयत्फलंलभ्यतेनरः तस्मात्कोटिगुणंपुण्यंगिरिराज
स्यदर्शनि १६ पंचवर्षसहस्राणिकेदारपःतपःफलं तत्रगोवर्द्धनेविप्रदर्शनेनलभ्य
तेनरः १७ मलयाद्रौस्वर्णभारदानस्यापिचयत्फलं तस्मात्कोटिगुणंपुण्यंगि
रिराजेहिमासिकं १८ पर्वतेमंडलश्रेष्ठयोरस्याहेमदक्षिणां सवान्तिविमुखान्त्वंपुमः
पापपर्वतेरपि १९ तस्यदेहिनश्यानिगिरिराजस्यदर्शनात् गिरिराजसमंपुण्यंगि २८
रिनाचयतिद्विजः २० अच्युमूक्तस्यामहाम्यतव्यादेवगिरेपुनः यात्रायांलभ्यतेपुण्यं

समस्तायाभुवंफलं २१ गिरिराजस्य यात्रायां तस्मात्कोटिगुणं फलं गिरिराजसमं तीर्थं न
भूतं न भविष्यति २२ श्रीशैले दशवर्षाणि कुंडे विद्याधरे नृप स्नानं करोति मुक्तिपुष्कलयज्ञफ
लं लभेत् २३ गोवर्द्धने पुष्यकुंडे दिनैकं स्नानकृन्नरः कोटियज्ञफलं मासात्प्राप्नोति नसं
शयः २४ अंकटाद्रौ वारिधारे महेंद्रविंध्यपर्वते ऊर्जे स्नात्वा लक्षमेधं नरो नाकपतिर्भवेत् २५ गो
वर्धने स्मिन्वोर्ज्जे स्नात्वा रत्यामुरद्विशां नाकपदं समं विहायमत्तिसमोऽपरमाद्भुतः २६ चित्रकूटे प
यस्विन्यां श्रीरामनवमीदिने पादिपात्रे ततीयायां वैद्यनाथस्य दृष्ट्वा जन्मः २७ कुकुभाद्रौ शिवा
यां मोलाद्वादशीदिने इंद्रकीले न मज्जन्यां स्नातं दानं तपःक्रिया २८ तत्सर्वं कोटिगुणितं भव
तीत्यं हि भारत गोवर्धने तत्सर्वं मतं तं नायनेष्ठितः २९ गोदावर्यां गुरौ सिंहे माघां पुण्यां तु कुंभके
पुष्करे पुष्यनक्षत्रे कुरुक्षेत्रे रविग्रहे ३० चंद्रग्रहे तु काश्यां वै फाल्गुने नैमिषे तथा एकादश्यां
सूकरे च कार्त्तिक्यां मधुराद्रितटे ३१ जन्माष्टम्यां मथुरापुर्याः खंडवे द्वादशीदिने कार्त्ति
क्यां पूर्णिमायां तु वटेश्वरमहावटे ३२ मकरार्के प्रयागे तु बर्हिष्मत्यां च वैधृतौ अयोध्यासरयूतीरे
श्रीरामनवमीदिने ३३ स्नानं दानं तपः स्नानं जपं देवद्विजार्चनं तत्सर्वं कोटिगुणितं भवतीह द्विजोत्तमः
३४ तत्तुल्यं पुण्यमाप्नोति गोवर्द्धने वरे गोविंदकुंडे विमले स्नात्वा सुसमाहितो ३५ प्रा

श्रोत्रिस्तस्मेभ्यस्तुयैमे स्थितेंदुनसंचः अश्वमेधसहस्राणि राजसूयशतानि च २६ मानसी
गंगया तुल्यं न भवंति गिरीरेव त्वयाविप्रस्तं मासानि गिरिराजस्य दर्शनं २७ स्पर्शने च नतः
स्नानं तत्त्वतोभ्याधिको भुवि २८ न मन्ये सेवन्मांपस्य महापातकिं नृपं गोवर्द्धनशिलाप्य
शीनस्तस्मै मारणानं गतः २९ इति श्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां गिरिराजखंडे नारदबहुलाश्वसंवा
दे गिरिराजमाहात्म्यवर्णनो नाम दशमोध्यायः १० नारद उवाच॥ इति श्रुत्वा मिथुवाक्यं ब्राह्मणा
विस्मयं गतः पुनः पप्रच्छ तं राजन् गिरिराजप्रभावविन् सिध उवाच॥ पुराजन्मनि वैश्योहं
धनवैश्यसुतो महान् आबाल्यात् द्यूतनिरतो विटगोष्ठीविशारदः २ वैश्यासक्तः कुकर्मोहं
मदिरामदविह्वलः मात्रापित्रा भार्यया च भर्त्सितोहं सदा खलः ३ एकदा तु मया विप्र विप
नरोग्रहरात्ततः माशितो च तथा भार्य्या प्रलेहनपश्चिमारीना ४ गृहीत्वा तद्धनं सर्वं वेश्यया सह
हितः खलः दक्षिणाम्यां च गतवान् दस्युकर्मा ति निर्दयः ५ एकदा तु मया वैश्यान्निक्षिप्त स्वंध
कूपके दस्युनाहं मवापापे मारिताः शतमानवाः ६ धनलोभेन भो विप्र ब्रह्महत्याशतं कृतं
स्त्रीहत्या वैश्यहत्या सद्रहत्या सहस्रशः ७ एकदा मांसमानेतुं मृगान् हंतुं वने गतं सर्पोऽदश
त्तदा सद्यो दुष्टं मां निधनं गतं ८ तदा यमभटैर्घोरैर्यमदूता भयंकराः ९ बद्ध्वा मां नरकं नि १५

न्तुमहापापनिरतंखलं चतुराशितिलक्षाणांयोनरकाणांपृथक्पृथक् २० वर्षंवर्षेनिय
सितोनिर्गतोहंयमेच्छया नानायोनिषुभ्रान्तोवर्षंप्राप्नोहंकर्मवासनां २१ दशवारंसूकरोहंव्याघ्रो
हंसप्तजन्मसु उष्ट्रोहंजन्मशतकंमहिषंसप्तजन्मसु सर्पोहंजन्मसहस्रंमारितोदुष्टमानवैः
२२ एवंयोनिषुचान्येषुनिर्जनेविपिनेद्विजः राक्षसोस्मदशाजातोविकरालोमहाखलः २३
कस्यचिद्वर्त्मनिरहंवैसमारुह्यवृक्षमागतः संध्यावन्दनानिकटेयमुनानिकटाद्दशुभात् २४ समुत्थि
तायद्विहंगास्याश्यामलाः कृष्णपार्षदाः तैस्ताडितोधर्षितोहंभीरस्मिमहाद्विजः २५ श्री
कृष्णरूपतांप्राप्तः … सुखावहः २६ नारदउवाच एवंब्रवततस्यगोलोकाच्चम
हारथः सहस्रादित्यसंकाशोमोपापतदिमम्भलितः २७ सहस्रकरसंघनिमन्त्रपार्षदसंयुतः
मंजीरकिंकिणीजालोमनोवायुसमन्वितः २८ पश्यतांसर्वभूतानांतन्मानेतंचिदेहवानह
नभागतंरथंदिव्यंतेमनुविष्णुनिर्मितं २९ तंसमारुह्यस्यमसिद्धोविरजायन्नेमत्पलमंडलं
दिशो श्रीकृष्णलोकंप्रवयावरात्परंनिकुञ्जलीलाललितंमनोहरं ३० विप्रापिनन्दयुनरागा
तोगिरिमेवहुतंसर्वगिरिंदैवं प्रदक्षिणीकृत्यपुनःप्रणम्यतंययौगृहंमेविलतप्रभावविन् ३१
इदंमयातेकथितंवपुचेदंसुमुक्तिदंश्री…गिरिराजखंडं श्रुत्वाजनःपापपरोपिचेदंसखेनत

पश्येयममुग्रहं २२ यत्र स्नातिगिरिराजवशस्यंगोपराजजननेत्रे निरहस्यं देवराज
१५ रुवसोजसमेतितं दराजं स्वप्नांतिममुत्र २३ इतिश्रीमद्गर्गाचार्यसंहितायां गिरिराजखंडे
नारदबहुलाश्वसंवादे एकादशोध्याय ११ गिरिराजखंडसमाप्तम् शुभं मस्तु रामः
गिरिराजखंडतृतीयः ३ तृतीयः ३